

Finlandssvenskhet framställd genom musik

Svenska Litteratursällskapet, 2007-2010

SLUTRAPPORT

Finlandssvenskhet framställd genom musik var det första större musikvetenskapliga projektet kring finlandssvenska musiktraditioner. Forskare inom projektet har varit professor Pirkko Moisala (projektledare), professor Johannes Brusila, FD Hanna Väättäinen, FD Pia Maria Ahlbäck, FD Niklas Nyqvist samt FM Ros-Mari Djupsund.

Projektets verksamhet inleddes 1.1.2007 och finansieringen för projektet upphörde sommaren 2010. Forskarna har varit anställda enligt följande: Pirkko Moisala 1.1.2007–30.6.2007 samt 1.8.2009–30.6.2010; Johannes Brusila 1.8.2008–31.7.2009 och 1.1–31.5.2010; Pia Maria Ahlbäck 1.1.2007–31.1.2008; Hanna Väättäinen 1.1.2008–28.2.2008 och 1.3.2009–30.6.2010; Niklas Nyqvist 1.1.2008–30.6.2008, 1.8.2008–31.5.2009 (40 %), 1.6.2009–31.7.2009, 1.5.–30.6 samt 1.8–31.8.2010; Ros-Mari Djupsund 1.1.2008–30.6.2009 och 1.1.–28.2.2010. De enskilda forskarnas arbete fortsätter dock och förväntas resultera i flera publikationer, däribland en antologi med bidrag av samtliga medlemmar.

Syfte

Den centrala frågeställningen för projektet var i initialfasen hur finlandssvenskhet genom olika musikpraktiker konstrueras som en ”föreställd gemenskap”. Denna specifika frågeställning inbegrep även mera allmänna dimensioner. I och med projektets banbrytande karaktär var målet också att göra grundforskning inom tidigare endast ytligt beröra områden av finlandssvenskt musikliv samt att överlag närma sig finlandssvenskhet ur ett nytt perspektiv.

Den valda infallsvinkeln inbegriper olika slag av musikrelaterad verksamhet, kulturella texter och framföranden, som tolkas ur ett konstruktivistiskt och nymaterialistiskt perspektiv. Betraktat ur detta perspektiv är musik inte endast ett ljudande fenomen, utan också en aktivitet. Musik kan då beskrivas med hjälp av uttrycket ”musikande” (eng. ”musicking”), som syftar på bredden av musikpraktiker och därtill anknytande meningsskapande processer.

Projektet har rört sig inom musiketnologi och allmän kulturforskning, men det har också vissa anknytningar till nutida filosofi, musiksociologi och litteraturvetenskap. Skrifter av filosoferna Gilles Deleuze och Félix Guattari har erbjudit teoretisk och metodologisk inspiration för en del av delstudierna inom projektet. Inom projektet har man studerat musik också som ett fält där lokala, nationella och globala element möts. Huvudvikten har legat på samtiden men även olika musikpraktikers och -genrers utveckling har studerats.

Med hjälp av dessa infallsvinklar har forskarna studerat de bilder av Finlands svenskheter som framträder – som kan läsas, höras, ses och tolkas – i olika slags praktiker och texter, som musik och sångtexter, samt framföranden av musik och sång hos den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Projektet har analyserat hur musikpraktiker och musik skapar och upprätthåller både sammanhållning och avståndstaganden. En central utgångspunkt har varit att finlandssvenskheten är konstruerad och kontextbunden och att den kan studeras som

tillfälliga sammansättningar av olika slags – både materiella och idémässiga – krafter. Som en följd av detta har projektet inte fäst uppmärksamhet endast vid det som tycks vara gemensamt, utan också paradoxer, motsättningar och nya beteckningar för svenskhetens olika former i Finland har uppmärksamats. Inom vissa delstudier har man även försökt finna platser som stöder och främjar oppositionella bilder av den stereotypa finlandssvenskheten.

Inom den övergripande forskningsfrågans ramar har de enskilda projektforskarna fokuserat på olika specialområden. Pia Maria Ahlbäck har studerat konstruktionen av finlandssvenskhet som intermedial företeelse i historiskt perspektiv och sångfester som möjliggörare av kvinnlig mobilitet. Johannes Brusila har intresserat sig för hur finlandssvenskhet konstrueras inom populärmusik, framför allt med betoning på frågor om musikens meningsbärande funktioner. Hanna Väättäinen har studerat finlandssvenskhet som handikappkultur och fokuserat på musik, dans och synskada utgående från Deleuze och Guattaris tänkande. Ros-Mari Djupsund har forskat i musikvanor bland svenskspråkiga på tre orter med betoning på sångaktivitet och -repertoar. Pirkko Moisala har med hjälp av tematiska livsberättelser studerat hur språklig och etnisk identitet konstrueras i förhållande till det finlandssvenska territoriet. Niklas Nyqvists forskning har inriktat sig på den finlandssvenska populärmusikaliskt präglade vistradition som i det efterkrigstida Finland i hög grad bidragit till att skapa olika bilder av finlandssvenskarna.

Arbetets praktiska utformning

Projektgruppen träffades i medeltal en gång per månad för att planera verksamheten och sköta rent administrativa frågor, men också för att svetsa samman gruppen socialt och vetenskapligt. Vid mötena fördes vetenskapliga diskussioner kring teorier, metoder, materialinsamling och fält- och arkivarbete. Under vissa träffar/seminarier valde man att i detalj behandla en deltagares textutkast, medan andra träffar fokuserade något tema som var gemensamt för flera deltagare.

Till träffarna inbjöds även utomstående forskare för att föreläsa om ämnen av intresse för projektet. Den 21 mars 2007 besökte den internationellt kända professorn i musiketnologi Sylvia Nannyonga-Tamusuza från Uganda projektet. Hon gav en föreläsning ”What is African of African Music in Bergen and Uppsala? Conceptualization of African music in two Nordic Cities”, varefter hon kommenterade såväl forskargruppens gemensamma som forskarnas individuella forskningsplaner. Den 3 juni 2008 berättade professor Susan Sundback om sociologiskt inriktad forskning kring finlandssvenskhet och den 17 oktober 2008 föreläste professor Pasi Väliäho om Gilles Deleuze och nymaterialism. Professorn i filmvetenskap Jukka Sihvonen besökte gruppen den 21 april 2009 och föreläste om Gilles Deleuzes tänkande.

Den 20 april 2007 arrangerades i SLS:s utrymmen i Helsingfors ett heldagsseminarium som upptakt till projektet. Seminariet, som samlade ett tjugotal deltagare, involverade både finländska och utländska föreläsare, däribland professorerna Bruce Johnson, Anthony W. Johnson och Owe Ronström. På inledningsseminariet presenterade även projektets forskare sina forskningsämnen.

Projektets slutseminarium, som arrangerades den 18 februari 2011 i SLS:s utrymmen, erbjöd inblickar i forskarnas olika delstudier. Som inbjuden föreläsare medverkade även professor Elizabeth Gould från University of Toronto, Canada. Seminariet samlade ett tjugotal deltagare.

Resultat

Som det främsta resultatet kan man lyfta fram att synen på finlandssvensk musik breddats avsevärt från det som tidigare varit gällande inom musikforskningen. Projektet har genom sina delstudier kritiskt granskat sådana premisser som ligger som grund för allmänna föreställningar om finlandssvenskhet och musik. I praktiken innebar det här att projektet under forskningens lopp gradvis övergick från att fokusera på ”hur finlandssvenskhet framställs genom musik” till att utvidga konceptualiseringen till formen ”hur Finlands svenskhet framställs genom musik”. Den plurala formen syftar på mångfalden av svenskhet som förekommer i Finland och som på olika sätt manifesteras i musik. I denna mångfald utgör finlandssvenskheten en territorialisering, som ofta tillmäts stor betydelse, men som likväl endast är formation bland många.

Mångfalden av svenskhet har konkretiserats särskilt väl i och med att projektets delstudier fokuserats på tidigare utforskade områden, i vilka frågan om etnicitets- och identitetsanknutna frågeställningar tidigare inte lyfts fram eller problematiserats. Delstudierna visar hur musikpraktiker och musiken fungerar som ett centralt fält där svenskheterna i Finland konstrueras, särskilt genom centrala strukturer och institutioners samverkan. Ändå är det endast en del av mångfalden av musikpraktiker som anknyter till den explicit finlandssvenska institutionella sfären. Genom att belysa den mångfald av svenskhet i Finland som tar sig uttryck i olika musikpraktiker kan projektet erbjuda en mångsidig och problematiserande syn på ”finlandssvenskhet” i förhållande till en konstart. Forskningsresultaten pekar på en stor pluralism inom den svenskspråkiga befolkningens musikliv i Finland, och därför framstår Finlands svenskhet som ett mångskiftande område som består av olika slags identifikationer. Centralt är också att de olika musikaliska aktiviteterna inte enbart förekommer i olika former inom det svenska i Finland utan att dessa aktiviteter bidrar till konstruktionen av olika identiteter.

Att fokusera på musik har varit såväl krävande som givande eftersom musiken i diskursiv bemärkelse traditionellt tillskrivits en stor betydelse för finlandssvenskheten, samtidigt som musiken, tack vare sin nonverbala karaktär, är ett betydligt komplexare studieobjekt än klarare språkligt anknutna kulturyttringar. Detta tvingade projektet till teoretiskt nytänkande och ifrågasättande av etablerade identitetsteoretiska föreställningar och musikvetenskaplig praktiker.

Den stora metodologiska bredden har medfört att projektet har introducerat flera teoretiska infallsvinklar som även framöver erbjuder en plattform för fortsatta musikvetenskapliga studier i finlandssvenskhet som ett kulturellt och socialt fenomen. I teoretisk och metodologisk bemärkelse har projektet varit musikvetenskapligt nyskapande, inte minst som en följd av att man i fyra av fallstudierna kombinerat Deleuze och Guattaris begreppsapparat med en musiketnologisk referensram.

Allmänna följdverkningar

Forskningen kring finlandssvensk musik har redan uppmuntrat både magister- och påbyggnadsstuderande i musikvetenskap att intressera sig för forskningsämnen med anknytning till finlandssvenskhet. Vid Åbo Akademi har man också arrangerat en

kontinuerligt återkommande kurs om finlandssvensk musik. Projektpublikationerna kommer även att ingå i den musikvetenskapliga kurslitteraturen. Som en följd av forskningsprojektet sökte sig också en studerande från Groningens universitet till musikvetenskapen vid Åbo Akademi för att under februari 2011 skriva ett genomföra ett forskningsprojekt om finlandssvensk populärmusik.

Även utanför den akademiska sfären har projektet fått synlighet. Forskarna har medverkat med populärvetenskapliga föreläsningar och som deltagare i paneldebatter. *Radio Vega* sände bl.a. ett en timme långt diskussionsprogram med musikredaktör Caterina Stenius, i vilket forskningsprojektet presenterades och där samtliga forskare medverkade. Flera av projektets forskare har även i andra sammanhang figurerat i *Radio Vegas* program. *Åbo Underrättelser*, *Meddelanden från Åbo Akademi* och *Huvudstadsbladet* har publicerat intervjuer med projektmedlemmarna.

Överlag har projektet breddat den musikvetenskapliga forskningstraditionen i frågeställningar som berör t.ex. identitet, etnicitet, musikande och kroppslighet. Det har även väckt genklang och skapat nya anknytningar till flera andra discipliner än musikvetenskapen, såsom bl.a. etnologi, folkloristik, filosofi, litteraturvetenskap och historia. I en internationell jämförelse har projektet också öppnat nya perspektiv på forskning kring minoritetskulturer i och med att den fokuserats på en befolkningsgrupp som numerärt utgör en minoritet, men som tack vare sin juridiska ställning och sina fasta organisatoriska former ändå utgör ett undantag.

Presentation av projektets resultat

Hela projektet har presenterats i samband med flera internationella kongresser eller symposier, bl.a. under *5th Meeting of the Study Group 'Music and Minorities'*, som arrangerades av International Council for Traditional Music i Prag 24.5-1.6.2008; på det nordiska folkmusikforskarmötet *Musik, identitet, kulturarv* på Svenska Litteratursällskapet 24-25.9.2008 samt under *Joined Meeting of the Study Group of Music and Minorities and Study Group of Applied Ethnomusicology of the International Council for Traditional Music* i Hanoi, Vietnam 19.-29.7.2010. Vid alla dessa tillställningar tilldelades projektet en egen session och presentationen väckte stort intresse bland de närvarande musikforskarna. Projektet presenterades även vid det nationella symposiet för musikforskning i Åbo 28.3.2009 och det kommer att presenteras och diskuteras på nytt vid festsymposiet *Hundra år av musikvetenskap i Finland* i Helsingfors i mars 2011. Den 1-4.11.2008 deltog två av projektmedlemmarna som inbjudna föreläsare i konferensen *World Music Days* i Beijing, där de som enda talare berörde minoritetsproblematiken. Utöver dessa konferenser har enskilda projektmedlemmar presenterat sin forskning vid sju internationella kongresser och tre inhemska kongresser samt som inbjudna föreläsare två gånger vid utländska universitet och flera gånger vid inhemska universitet.

Projektmedlemmarna har till dags dato producerat fem artiklar publicerade i utländska och två i inhemska referee-tidskrifter eller redigerade volymer. Varje forskare har också bidragit med ett kapitel i projektantologin, som bär arbetsnamnet *Refränger, rytmer och nya klanger – Finlands svenskheter framställda genom musik* och vars manuskript inlämnas till SLS förlag i mars 2011. I antologin ingår också en längre teoretisk-metodologisk introduktion i ämnet samt en omfattande översikt av tidigare forskning kring den svenskspråkiga befolkningens musik i Finland.

Forskningen slutar dock inte i och med att projektfinansieringen slutar. Projektmedlemmarna har flera artikelmanuskript under arbete och preliminära överenskommelser om publikation i olika sammanhang. Brusila, Moisala, Nyqvist och Väättäinen ämnar också skriva monografier på basis av sina delprojekt och erbjuda manuskripten till SLS förlag. Slutmålet för Djupsunds forskning är en doktorsavhandling, medan Ahlbäck tills vidare publicerar sig inom facktidskrifter.

Projektpublikationer

- Ahlbäck, Pia Maria (under arbete, planerad utgivning 2012) "Road, Choir, Subjectivity. Mobility as a Material Process of Becoming Among Rural Swedish-speaking Women in Finland and the Question of National Territory".
- Ahlbäck, Pia Maria (planerad utgivning 2011): "Stepping Out of the Tune. An Imagological Study of Arvid Mörne's poem 'Sailor's Song' ('Sjömanvisa'), 1899"/ "Att stiga ut ur melodin. En imagologisk studie av Arvid Mörnes dikt 'Sjömanvisa', 1899". Artikel i projektetantologin.
- Ahlbäck, Pia Maria (2009): "Focalization/Visualisation/Gaze: Arvid Mörne and the Construction of the 'Finland-Swedish' Visual Order, c. 1900-1916". In Haapala, Vesa, Hannamari Helander, Anna Hollsten, Pirjo Lyytikäinen, Rita Paqvalen (eds.) *The Angel of History: Literature, History and Culture*. Helsinki: University of Helsinki, Department of Finnish Language and Literature, 131-140.
- Ahlbäck, Pia Maria (2009): "Visualizing the Countryside of the Swedish-Finnish Coast: A Postcolonial Allegory." *Journal of Finnish Studies*, vol. 13, nr. 1, 1-14.
- Ahlbäck, Pia Maria och Ann-Catrin Östman (2008): "Manlighetsretorik, kropp och konstitution av sociala positioner. Exemplet det svenska Finland under 1910-talet". I Lassenius, Marina; Sari Charpentier; Kattis Honkanen *et al.* *Feminist Dialogues. Motstånd, möten, möjligheter*. Festskrift till Harriet Silius. Åbo: Meddelanden från Ekonomisk-stasvetenskapliga fakulteten vid Åbo Akademi.
- Brusila, Johannes (under arbete, planerad utgivning 2012) Monografi med arbetsrubrik *Fi-fi-fi-finlandssvensk populärmusik: konstruktioner, dekonstruktioner och rekonstruktioner*.
- Brusila, Johannes (planerad utgivning 2011) "Durmusikens förvaltare och mollmurens vältare: Dansbandsmusiken som av- och återterritorialiserare av Svenskfinland". Artikel i projektetantologin.
- Brusila, Johannes (2011) "'Maximum output for minimum input.' 1G3B and the reterritorialization of a Finland-Swedish metal identity on the Internet." *IASPM@Journal*.
- Brusila, Johannes (2009) "Between minor and major. Discursive and neomaterialist reflections on Lasse Mårtenson and 'Finland-Swedish' popular music." – Zuzana Jurková & Lee Bidgood (red.) *Voices of the Weak: Music and Minorities*. Praha: NGO Slovo21 & Faculty of Humanities of Charles University, s. 34-58.
- Brusila, Johannes (2008) "Den finlandssvenska populärmusikens vara eller inte vara - diskursiva och nymaterialistiska utgångspunkter för etnicitetsinriktad musikforskning." *Etnomusikologian vuosikirja 20*. Helsinki: Suomen etnomusikologinen seura, s. 301-321.
- Djupsund, Ros-Mari (planerad utgivning 2011), "Sångaktivitet och -repertoar bland svenskspråkiga på orterna Kökar, Korsholm och Esbo." Artikel i projektetantologin.
- Djupsund, Ros-Mari (planerad utgivning 2013) Doktorsavhandling med arbetsrubrik "'Ta i Ton' - en studie i hur finlandssvensk identitet konstrueras genom sång."

- Moisala, Pirkko (2010) "Strategies of Survival: Traditional Music, Politics, and Music Education among Two Minorities in Finland." I *Music Traditions, Cultures and Contexts*, red. av Robin Elliot and Gordon E. Smith. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press, s. 209-227.
- Moisala, Pirkko (planerad utgivning 2011) "Livet som musiken möjliggör." Artikel i projektetantologin.
- Nyqvist, Niklas (planerad utgivning 2011) "Två Åbotrubadurer - bilder i Tom Gardbergs och Olle Söderholms visdiktning." Artikel i projektantologin.
- Hanna Väätäinen (planerad utgivning 2011) "Synskada som rhizom i en kvinnas berättande." Artikel i projektantologin.
- Hanna Väätäinen (under arbete, planerad utgivning 2011-12) "Sileä ja uurrettu tila improvisaatioissa."
- Hanna Väätäinen (under arbete, planerad utgivning 2011-12) "Luciagestalten i ett etnografiskt fältexperiment."

Sammanfattning av enskilda forskares slutrapporter

Pia Maria Ahlbäck har studerat konstruktionen av finlandssvenskhet som intermedial företeelse i historiskt perspektiv och sångfester som möjliggörare av mobilitet bland landsbygdens kvinnliga befolkning. Avsikten med hennes medverkan i projektet var att skriva två kapitel i en kommande engelskspråkig monografi om postkolonialism och finlandssvenskhet. Med hjälp av begrepp ur den postkolonialistiska teoribildningen och dess epistemologiska preferens för 'plats' har omvandlingen av *svenskspråkig lokal plats* (inklusive *befolkning*) till *finlandssvenskt nationellt landskap* (inklusive *folk*) lästs i termer av en 'intern kolonisering' genom begreppet 'blick' kopplad till makt (urban, manlig, bildad medelklass). Ahlbäck har publicerat tre artiklar som lätt kommer att kunna användas i en monografi som den ovan nämnda. Två av artiklarna har publicerats i en internationell refereegranskad tidskrift respektive konferenspublikation. Ytterligare en fjärde artikel är färdig för publicering i projektantologin och en femte är under arbete och publiceras nästa år. Också de här artiklarna passar väl in i sammanhanget av en monografi kring det ovan nämnda temat. Dessutom har Ahlbäck öppnat upp för ett studium av "finlandssvenskhet" som en intermedial konstruktion i historisk kontext och i skärningspunkten mellan sammanhängande verbala, visuella och soniska texter.

Johannes Brusila har studerat hur finlandssvenskhet konstrueras inom populärmusik. Tyngdpunkten lades vid sätten på vilka begreppspar "finlandssvenskhet" och "populärmusik" kan dekonstrueras och rekonstrueras i olika kontexter inbegripande strukturella formeringar, institutionella och musikaliska praktiker, estetiska värderingar och val, vilka alla bidrar till att konstruera båda koncepten. Framför allt i fråga om populärmusik är pluralismen inom den svenskspråkiga befolkningens musikliv i Finland uppenbar. Av denna mångfald är det endast en del av musikandet som förekommer eller anknyter till den explicit finlandssvenska institutionella sfären. Dock har det skett ett märkbart närmande mellan de institutioner som genom sina explicita målsättningar och praktiker bidrar till konstruktionen av finlandssvenskhet och de stilar som definierats som populärmusik. Samtidigt har båda konstruktionerna genomgått flera av- och återterritorialiseringar eller de- och rekonstruktioner, vilka omformat mycket av de grundpremissen konstruktionerna byggts på.

Som en del av forskningen har Brusila gjort nitton 1-3 timmar långa intervjuinspelningar och analyserat flera artisters repertoar, webbsidor och mediebild. Brusila har publicerat en artikel i

en inhemsk och två i utländska utgåvor. Utöver dessa har han också skrivit en artikel för den kommande projektantologin och planerat en artikel för internationell utgivning. Artiklarna kommer att utgöra stommen i den monografi som Brusila planerar att få färdig 2012.

Ros-Mari Djupsund har studerat musikandet på tre orter i Svenskfinland – Kökar, Korsholm och Esbo – utgående från ett material insamlat på orterna under perioden 2005-2007. Materialet består av enkätsvar, intervjuer, dokumentationer och observationer av olika musiktillställningar. I analysen och tolkningen av materialet har hon kombinerat både kvantitativa (statistiska analyser med hjälp av *Statistical Package for the Social Sciences*) och kvalitativa analysmetoder. Resultaten har också ställts i relation till den information om kulturbeteende och finlandssvensk identifikation som sammanställdes inom ramen för forskningsprojektet *Finlandssvenska kulturindikatorer* år 1994.

Analysarbetet har resulterat i en första artikel som kommer att publiceras i projektantologin. Artikeln fokuserar på sjungandet och hur de svenskspråkiga på de tre orterna förhåller sig till sång i sina dagliga liv; genom att göra en jämförelse mellan de olika regionerna så som de representeras av slumpmässigt utvalda individer på de tre undersökningsorterna analyseras skillnader och likheter i fråga om sångaktivitet och -repertoar i förhållande till olika bakgrundsfaktorer. Det pågående arbetet utgör en första artikel i en doktorsavhandling där huvudsyftet är att granska hur olika identiteter bland svenskspråkiga i Finland konstrueras genom sång, huvudsakligen genom organiserad körsång eller sång i informell grupp. Studien är indelad i fem kapitel som vart och ett behandlar olika teman.

Pirkko Moisala. Jag har själv studerat musikrelaterade erfarenheter och de betydelser som ges musiken i nutida svenskspråkigas livsberättelser. Det analyserade materialet har bestått av ca. 80 ”musikaliska livsberättelser”, dvs. livsberättelser där musik utgör temat. Trettio tre skrivna berättelser samlades in med hjälp av ett upprop som publicerades i tidskriften *Källan* samt i nästan alla svenska tidningar i Finland år 2007. Närmare femtio musikaliska livsberättelser har skrivits av studerande i musikvetenskap vid Åbo Akademi under åren 1998-2007. Även femton intervjuer gjordes för att få mera djupgående information av människor från olika åldersgrupper.

Analysmetoden har präglats av fenomenologi, medan det teoretiska ramverket har bestått av Gilles Deleuzes och Felix Guattaris tankar, framför allt begreppen ”tillblivelse”, ”language”, ”lines of flight” och ”sammansättning”. I den fenomenologiska analysen av de tematiska narrativen har musikrelaterade erfarenheter studerats som identitetskonstruktioner, vilka sker i varierande sammansättningar bestående av både materiella och diskursiva krafter. Det finlandssvenska territoriet och det svenska språket har skärskådats som speciella krafter i dessa sammansättningar.

Ämnet för **Niklas Nyqvists** forskning har varit den finlandssvenska efterkrigstida vistraditionen. Under forskningsperioden har arkivforskningen och kartläggningen av källmaterial tagit en stor del av tiden. Arbetet har varit tidskrävande eftersom det inte finns mycket tidigare forskning i ämnet. Man kan säga att det varit fråga om ett slags grundforskning kring ett för finlandssvenskarna synnerligen viktigt musikfält som ofta återopas när man diskuterar finlandssvensk kulturidentitet. Nyqvists forskning har framförallt fokuserat på vilka slags bilder av finlandssvenskhet som uppstår i förhållandet mellan text och musik. De metodologiska verktygen har utgjorts av musikvetenskapliga analysmetoder så som stil- och formanalys samt av kulturanalytiska betraktelsesätt där musikens kulturella betydelse evalueras i förhållande till både historiska och samtida lokala, nationella och kommersiella

kontexter. Från litteraturvetenskapen har Nyqvist även tillämpat imagologiska teorier i analysen av materialet. Nyqvists forskning pekar på att kontexten för visornas framförande, d.v.s. var, hur och av vem, har stor relevans för hur visorna uppfattas. Detta då också med avseende på den finlandssvenska identitetsaspekten.

I enlighet med forskningsplanen kommer Nyqvists arbete att resultera i en monografi om finlandssvensk visdiktning, en artikel i projektets antologi om trubadurerna Tom Gardberg och Olle Söderholm samt en till två artiklar i vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna kommer att behandla finlandssvenska visor och artister med utgångspunkt i det teoretiska och analytiska resonemang som utarbetats under forskningsperioden. Den 1.8.2008 anställdes Nyqvist som institutschef vid Finlands svenska folkmusikinstitut/SLS i Vasa. Det nya jobbet föranledde att arbetet med forskningsprojektet blev lidande p.g.a. splittrade forskningsperioder och brist på kontinuitet. Resultaten följer ändå forskningsplanens målsättning, dock med en tidsmässig fördröjning på grund av dessa omständigheter som även medfört att Nyqvist inte kunnat utnyttja hela forskningstiden på ett optimalt sätt.

Hanna Väätäinen har studerat finlandssvenskhet som handikappkultur utgående från Deleuze och Guattaris tänkande och ställt musik, dans och synskada i centrum för studiet. Hon har tre artiklar under arbete. Artiklarna baseras på ett digert fältarbetsmaterial, bestående av bl.a. tretton intervjuer med Väätäinens mor Ann-Sofie Väätäinen.

Artikeln i projektantologin är en studie av synskada som rhizom. Synskadan får olika betydelser och kontexter när den i intervjusituationer behandlas genom verbalt berättande, musik och dans. Genom dansandet och musicerandet har det blivit möjligt att infånga betydelser som överskrider en persons begreppsliga, diskursiva kunskap om handikapp och svenskhet. Den här metoden gör synskadan till mera än det medicinska problem som dominerar verbalt berättande om handikapp och svenskhet till mera än identiteter. I den andra artikeln läggs tonvikten vid skapandet av ”släta och räfflade rum” i sådana intervjusituationer som innehåller fria improvisationer på två cittror, citterspel efter noter och diskussion kring citterspel. Släta och räfflade rum är begrepp som Deleuze och Guattari har lånat av Pierre Boulez och använt för att utveckla sitt tänkande kring musik, erinrande och förändring. Väätäinen tillämpar begreppen i sin feministiskt experimentella etnografi, som fokuserar på en kvinnas möjligheter att uttrycka sig själv utan att jämföra sig med andra. Genom att studera hur Ann-Sofie Väätäinen med olika sinnen observerar cittran medan hon talar studerar Väätäinen tillblivelseprocesser mellan ett musikinstrument och en människa och närmar sig den affektiva kunskap om musik som produceras vid sidan av den begreppsliga kunskapen. Den tredje artikeln har som arbetsrubrik ”Luciagestalten och dans i ett etnografiskt fältexperiment”. Artikeln är en dekonstruktion av luciagestaltens koreografi med hjälp av Ann-Sofie Väätäinens minnen kring luciafirandet i Helsingfors och Valkeakoski. I analysen används analytiska rörelser vid sidan av analytiska begrepp. För att hitta analytiska rörelser används begreppet ”kinecept”. Som en del av analysen lär sig både intervjuaren och intervjupersonen att lyssna på varandra genom rörelse. I intervjuerna har enskilda begrepp (i det verbala berättandet på svenska), cittrainstrument och -noter samt rörelser (av till exempel havet, Luciagestalten och vals) fungerat som ”partiklar” av olika slags svenska och handikappkulturer och -skeden i intervjupersonen liv. I fältarbetsexperiment har dessa partiklar bearbetats, transformerats och anknytits till många andra företeelser. Svenskhet och funktionshinder fungerar då som rhizom, som baserar sig på tillägg i stället för att fungera som kategorier, som definierar en människa och dit hon varken hör eller inte hör.

Slutreflexioner

Utöver själva forskningen har jag personligen även arbetat som ledare för projektet. Projektledarskapet har till största delen varit angenämt eftersom det varit en stor förmån att leda ett forskningsprojekt med löner och socialskydd samt möjligheter att delta i olika internationella kongresser, också utan föredrag. Det har också varit en stor fördel att man haft möjlighet att bjuda in föreläsare och betala för materialinsamling och hjälparbetskraft. Projektledarskapet har dessvärre också varit oväntat utmanande på grund av olika omständigheter. Forskningsperioderna splittrades av många förändringar och pauser föranledda av nya anställningar, moderskapsledigheter och diverse arrangemang kring forskarnas ordinarie tjänster. Det var också svårt att noggrant följa med användningen av projektmedel på ett sätt som jag är van med vid universiteten. Inom gruppen delade vi ansvaret för de vardagliga ledaruppgifterna så att var och en under ett halvt års tid ansvarade för kommunikationen med SLS samt för ordförandeskapet under projektmötena. Detta arrangemang underlättade mitt arbete avsevärt.

För en kulturforskare utgör självreflexion både en metod inom själva forskningen och en aspekt av den egna utvecklingen. Det är uppenbart att projektet inte enbart funnit nya infallsvinklar på finlandssvenskhet och den finlandssvenska konstruktionens förhållande till musik, eller ny information om många olika musikpraktiker som tidigare varit utforskade. Förmodligen har projektet genom denna verksamhet även bidragit till att av- och återterritorialisera eller de- och rekonstruera - kort sagt omförhandla - såväl finlandssvenskheten som de mångskiftande förhållanden som föreligger mellan Finlands olika svenskheter och musik.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att projektet redan lett till, och i framtiden förmodligen i ännu högre grad leder till, att forskningen kring finlandssvensk musik och därtill relaterade företeelser förstärks. Genom denna utveckling kommer synen på finlandssvenskhet att bli mångsidigare och sätten att närma sig ämnet inom musikforskning och övrig kulturforskning att utvecklas.

Behovet av ett forskningsprojekt kring finlandssvenskhet och musik har visat sig vara stort och det allmänna intresset för frågor som på ett eller annat sätt anknyter till temat är uppenbart. Den offentliga debatten om svenskans ställning i Finland och om den finlandssvenska kulturella särartens vara eller inte vara samt t.ex. större satsningar på finlandssvensk musik i Rundradion är tecken på ämnets relevans. Samtidigt är det uppenbart att okunskap och oförståelse för fenomenens olika sidor fortfarande existerar, om inte rentav ökar, och behovet av musikvetenskapligt producerad kunskap tilltar. Således är det uppenbart att det finns ett stort behov av forskning av denna typ samt av att i framtiden kunna sprida denna typ av forskningsrön till övriga forskare och framför allt allmänheten.

28.2.2011

Pirkko Moisala, projektledare